

Rättvisan i Finland.
Ett svar till Georg Branting.
Af ALLAN SERLACHIUS.

I en broschyr med titeln »Rättvisan i Finland« har Herr Georg Branting riktat skarpa förebråelser mot domstolarna, i all synnerhet mot högsta domstolen, i Finland. De finska domstolarna »göra sig« enligt hans förmenande »till det ena partiets verktyg«. »Det finska samhället« synes honom »för närvarande låta det klaraste uttrycket för sitt samvete, nämligen rättskipningen, transformeras; en omvärdering äger rum av vissa alltjämt i Sverige och förut i Finland gängse just västerländska moralvärden, vilande på uppfattningen om individens — även den fattiga eller eventuellt brottsliga individens — rätt gentemot staten, hans rätt av denna övermäktiga organisation behandlas icke med godtycklig hårdhet utan i strikt enlighet med givna lagar«. »Finlands högsta domstol har stigit ned från den objektiva rättens domarsäte och kastat sig in i den politiska striden«. Den »har tillåtit sig en lagtolkning som är enastående i den civiliserade världen, vilket framgår av det påtagliga faktum, att någon dylik dom icke förekommit i Skandinavien, Tyskland, England, Förenta Staterna o. s. v., där lagarna icke äro mildare och icke heller kommunisterna mera hovsamma än i Finland«. »Efter närmare studium av de finska rättskipningsmetoderna« tror Herr Branting att »man nödgas vidhålla intrycket, att dessa just nu äro föga västerländska,

om man nämligen med västerländskhet i detta sammanhang tänker på vad Europa vill berömma sig av i fråga om rättskultur och humanitet i förening«, och han griper till pennan i den tron, att oaktat vi (d. v. s. Sverige) »med maktlös reservation iakttago den degenererade tsarryska regimen«, det icke är uteslutat »att en svensk opinion skulle förmå utöva ett visst tryck vid rättsutvecklingens gestaltning i Finland«. Citaten kunde fortsättas nästan i oändlighet. Det anförda torde dock vara nog för att visa, huru hård den dom är, som en svensk jurist, vilken endast tillfälligtvis en kort tid vistats i Finland, på grund av inalles fem — säger fem — brottmål, av vilka tre gällt statsförbrytelser, ansett sig kunna fälla över ett lands hela domarkår. Finlands samtliga jurister sätts, med ett ord sagt, på de anlagades bänk inför skandinaviskt forum. Det är närmast på denna grund jag djärvt hos Nordisk Tidsskrift for Strafferet anhålla om rum för avgivande av svaromål.

Herr Brantings broschyr är till övervägande del av politiskt, icke av juridiskt innehåll. Det kan naturligtvis ej komma i fråga att upptaga en juridisk tidskrifts spalter med politiska utläggningar. Jag skall därför, så gott sig göra låter, söka uppehålla mig blott vid den juridiska sidan av saken. Endast en anmärkning därförinnan om de enbart politiska erinringar, med vilka broschyren inleder anklagelseakten mot oss finska jurister. Mentaliteten hos de vita »krigsknektarna« i Finland efter frihetskrigets slut får ingalunda, såsom i Herr Brantings arbete sker, ses enbart, ja ens företrädesvis, mot bakgrunden av de rödas under befrielsekriget föröfvade ohyggligheter. Det som rörde sig i de vitas sinne var icke i främsta rummet hat mot socialt olika tänkande, utan framför allt raseri mot landsförrädarna som, då landets ödestimme slog, buro avog sköld mot det för sin frihet kämpande fäderneslandet och gjorde gemensam sak med arvfjenden ryssen. Det heter icke utan skäl, att den som aldrig själv varit sjuk,

icke kan uppskatta hälsans gåva. Det är därför naturligt, att ett folk som aldrig varit ofritt icke heller kan till fullo förstå vat det vill säga att sucka under trældomens ok. Men på denna sida om Bottenhavet har det dock icke kunnat undgå att göra ett egendomligt intryck, att en svensk jurist vid bedömandet av förhållandena i Finland efter frihetskrigets avslutande helt och hållet synes hava glömt den djupa innebörden av de ord, varmed Kongl. Maj:ts och Riksens Cancellie Collegii företal till 1734 års lag — Sveriges dyrbaraste gåva till Finland — avslutas: »Utaf hvilket alt klarligen skiönjes, at på samma sätt, som Svea och Giötha män niutit then nåden af Gud, at til thenna dagen bibehålla, bebo och bygga thet Land, som theras stamfäder i förstone intagit, sig tillägnat och upodlat; the likaledes ifrån the tiderna in til thenna, bibehållit urminnes häfden af then alla fria länder tillhörande rättigheten, at ej låta påtruga sig någon ny Lag, innan then först af Inbyggarna är vorden skärskådad och antagen, vilken Öfverhetens höga ämbete sedan tillkommer allmänneliga at påbiuda samt til rättelse och efterlefnad hvar och en at förplikta; them frommom til skydd och them vrångvisom til späkt«. Vi finnar hade icke njutit denna Guds nåd. Vi hade tvärtom under mera än ett sekel i fullt mått fått erfara vad det vill säga att hava ryssen till herre, och att lag också kan användas them frommom till landsförvisning och them vrångvisom till upphøjelse. Vi hade, med ett ord sagt, fått kämpa en hårdare kamp, än någon utomstående kan göra sig en föreställning om, mot ryssens hänsynslösa försök att icke blott denationalisera utan även på allt sätt demoralisera hela vårt folk. Må det därför förlåtas oss, att vi icke mäktade med kall resignation iakttaga, huru kött av vårt kött och blod av vårt blod uppfyllde sin plikt mot fäderneslandet i det världshistoriska ögonblick, då tillfälle för första gången i hela vår historia gavs oss att äntligen avkasta oket, att vinna frihet och självständighet. Hade

Herr Branting lyckats tränga djupare in i den finska folksjälén än han tyckes hava gjort, så hade han säkerligen erinrat sig, icke blott vad vår av honom åberopade nationalskald Runeberg skrivit om landshövding Wibelius, utan även huru strängt denne vårt lands störste son bedömt landsförrädaren Cronstedt, som feigt förrådde Sveaborg åt fienden. Då hade han också bättre än nu förstått, varför det finska samhällets dom över de röda efter frihetskrigets avslutande blev så sträng som den faktiskt blev.

Den mot rättskipningen i Finland riktade anklagelsen baseras i huvudsak på tre rättegångar: en angående förberedelse till högförräderi, mot grundarne av det kommunistiska partiet i Finland samt de medlemmar av det nybildade partiet, vilka beslutat ansluta sig till Tredje internationalen, av Högsta Domstolen avgjord den 20 april 1921, en annan rörande högförräderi och landsförräderi, mot utfärdarne av det s. k. fredsmanifestet, avgjord av Högsta Domstolen den 20 november 1922, och den tredje rörande förberedelse till högförräderi, avgjord av Åbo Hovrätt den 20 juni 1924, vari Högsta Domstolens utslag ännu icke fallit. De två övriga av Herr Branting anförda rättegångarna, »målen om gravstenarna«, ligga på sidan om saken i så måtto, att de icke angå statsförbrytelser. Åtminstone det ena av dessa två utslag har dessutom icke ännu vunnit laga kraft. Att på grund av två utslag, om vilkas riktighet olika meningar väl kunna hysas men om vilka Högsta Domstolen als ej uttalat sig, tala om »domstolarnas roll av villiga verktyg vid förföljelserna i smått och stort mot de röda« förefaller, med förlov sagt, väl djärvt.

Huvudanklagelsen mot den finska domarekåren baseras, såsom sagt, på de tre ovannämnda statsförbrytelsemålen. Det senast nämnda högförräderimålet ligger, då detta skrivs, ännu oavgjort i Högsta Domstolen. I Finland hava vi för sed att icke offentligt kritisera domslut,

innan de vunnit laga kraft. Jag anser mig därför icke höra här närmare beröra detta mål. Det vore också överflödigt, ty såsom Herr Branting själv säger, är det åtminstone i huvudsak parallellt med det av Högsta Domstolen den 20 april 1921 avgjorda högförräderimålet. Jag skall alltså i det följande hålla mig endast till de båda mål, som av Högsta Domstolen redan avgjorts. Det ännu anhängiga högförräderimålet berör jag endast för så vitt jag nödgas polemisera mot de svenska försvarsadvokaternas, Herr Georg Brantings och Dr. Nils Söderqvists, därvid uttalade åsikter vilka självfallet gälla även beträffande det tidigare högförräderimålet.

»Det måste«, säger Dr. Söderqvist i sin inlaga till Åbo Hovrätt, »anses vara en universellt gällande grund-sats, att den förberedelse till högförräderi, som skall kunna straffas, bör hava avsett ett konkret fall av högförräderi, att sålunda ett revolutionärt program eller sinnelag in abstracto icke konstituerar straffbar förberedelse.« Ut-talandet innehåller ingen nyhet för Finlands jurister. Forsman, den finska strafflagens upphovsman, uttalar sig i sina föreläsningar därom på sätt som följer: »Komplot-ten måste gälla utförande af en bestämd högförrädisk handling, som kan hänföras till någon av de nämnda paragraferna. Detta innebär, att det konkreta angrepps-objektet för den högförrädiska handlingen måste vara fast-ställdt, utan att uti komplotten behöva vara bestämda alla modaliteter eller möjliga omständigheter vid utförande af brottet med afseende å tid, ort, medel o. s. v. Ett aftal om förräderi i allmänhet är något som saknar en krimi-nell handlings faktiska karaktär« »Liksom för komplot till högförräderi erfordras ett bestämdt högförrä-deribrott, till hvilket komplotten sker, måste äfven med afseende å förberedelseshandlingar ett bestämdt högförrä-deribrott finnas, till hvilket förberedelsen sker«. Alla äro såsom synes, ense om att förberedelsen bör vara inriktad

på ett, för att använda Dr. Söderqvists egna ord, »något-sånär fast beräknat högförräderiföretag». Frågan gäller blott huru fast beräknat företaget skall vara. Att genom en formel exakt bestämma detta har mig veterligen ännu icke lyckats någon. Alldeles såsom i fråga därom, på vilken punkt den strafflösa förberedelseshandlingen så att säga övergår till ett straffbart försök, gäller det också här att emot varandra avväga tvenne olika intressen: å ena sidan individens rätt gentemot staten och å andra sidan statens krav på skydd för sin egen säkerhet. Då lagstiftaren åtminstone hittills icke kunnat — försöken äro oräkneliga — exakt här utstaka gränsen mellan det straffbara och det ostraffbara, ankommer avvägningen i sista hand på domaren. Därav, att domaren i ett land vid avgörandet av ett visst konkret högförräderimål oaktat likalydande lag kommer till ett annat resultat än domaren i ett annat land skulle komma, kan och får man därför på intet sätt sluta, att någondera domen måste vara oriktig. Endast i händelse en och samma högförräderihandling vore lika farlig eller ofarlig för statens säkerhet, utan avseende därå inom vilket rikets landamären densamma begåtts, vore en sådan slutsats riktig. Men att så icke är förhållandet, torde ligga för öppen dag.

Herr Brantings slutsats, att Högsta Domstolens i Finland utslag måste basera sig på en orätt lagtolkning, enär »någon dylik dom icke förekommit i Skandinavien, Tyskland, England, Förenta Staterna o. s. v. där lagarna icke äro mildare», kan därför icke anses riktig. För oss finnar ter det sig nästan som ett hån att jämföra Finland med världsmakter sådana som Amerika och England. Men icke heller jämförelsen med Skandinavien är berättigad. Man jämför icke från hedenhös fria folk, som hava ett utåt tryggt läge, med ett folk, som alldeles nyligen med hårda offer lyckats tillkämpa sig självständighet, och som framförallt av ett oblitt öde ställts rakt i gapet på en lika mäktig som rovgirig granne. Mångt och

mycket, som i Finland är egnat att bringa hela samhället i gungning, kan i Sverige vara alldeles ofarligt för statens bestånd. Den stora fara vår stat och dess författning tillsvidare sväva i, tvinger oss att offra mera av individens rätt gentemot staten för att i samma grad som andra folk kunna skydda statens säkerhet. Man må icke glömma, att en bolschevikisk statskupp hos oss omedelbart skulle leda till Finlands införlivande med den ryska rådsrepubliken. Det gives enligt min tro intet fritt folk, som underlåter att reagera, då det känner sin tillvaro hotad, och som icke gör anspråk på att självt utan främmande inblandning få avgöra, när det har skäl att känna sig hotat. Härmed är ingalunda sagt, att ett lands rättsskipning skulle stå över utländsk kritik. Ingenting är naturligare än att en utlänning kan hava en annan åsikt än vi om läget i Finland, likasom ock att han måste vara berättigad att offentligt uttala dessa sina åsikter. Domarne äro ju icke ofelbara. De kunna såväl över- som underskatta farligheten av en handling. Också min egen mening avvek, såsom Herr Branting i sin bok omtalar, i detta mål från högsta domstolens. Men för att kunna hysa en egen mening därom, huruvida och i vad mån en högförräderihandling hotar en stats säkerhet eller icke, måste man hava en mera ingående kännedom om förhållandena i denna stat, än den som kan vinnas genom en och annan tripp mellan Stockholm och Åbo eller Helsingfors.

Kommer så frågan om landsförräderimålet. Här är jag till en början skyldig Herr Branting upplysningen, att åtalet, för så vitt det gick ut på landsförräderi, anbefalldes av dåvarande inrikesministeren Ritavuori efter samråd med mig. Hade Herr Branting haft reda härpå, så hade han säkerligen på tal om det tidigare högförräderimålet besparat mig epitetet »Finlands kanske mest berömde kriminalist» och sig själv det löje, som i detta sammanhang framkallas av ordandet om »den modiga och självständiga

anda, som Runeberg hyllar i landshövding Wibelius gestalt«. Detta nu endast i förbigående. Sitt omdöme om landsförräderimålet sammanfattar Herr Branting i följande sats: »När Finlands Högsta Domstol dömde sju personer, som haft med den s. k. fredsproklamationens författande, tryckning eller spridning att göra, till mellan tre och fyra års straffarbete och långvarig vanfrejd, var detta en ur alla synpunkter upprörande, grym och oförsvarlig dom«. Den juridiska argumenteringen för detta onekligen stränga omdöme om en av högsta domstolen i ett främmande land avkunnad dom är — sit venia verbo — mera än lovligt mager. Förräderibrottet ansågs bestå i ett löfte till Rådssryssland om bistånd i händelse av krig. Att manifestet innehåller ett sådant löfte synes Herr Branting ej vilja bestrida, men finner ett löfte vara en »onekligen egendomlig brottsform«. Egendomligheten ligger i så fall i den finska strafflagen. »Finsk man eller annan Ryska rikets undersåte som«, stadgas i 12 kap. § 5 2 mom. av denna lag, »förrän krigsförklaring skett, för sig eller annan utlovar biträde i dess krigsföretag emot Ryska Riket«, straffas med tukthus från och med två till och med åtta år«. På denna sida om Bottenhavet kunna vi icke läsa annat ur dessa ord än att löfte om biträde åt Rådssryssland i ett krig mellan detta land och Finland är straffbart. »Men«, heter det vidare i broschyren, »uppropets syfte var ju ingalunda att agitera för en upprorsrörelse eller ett ingripande på Rysslands sida i den karelska affären, utan i stället ett förhindrande av krig«. Ord kunna emellertid åsyfta annat än vad de formellt innehålla. Likasom Antonius i sitt tal till folket i Shakespeares Julius Caesar kunde uppegga massan mot Brutus genom att i försätliga vändningar gång på gång upprepa att denne var en ärans man, likaså har fredspropets författare förstått att lägga sina ord försiktigt. För vanliga läsare — Herr Branting tyckes se saker och ting genom för honom säregna glasögon, då han blickar

åt öster — framstår fredsmanifestet såsom ett försök att under form av ett inlägg för fred å ena sidan på förhand försäkra ryssen om bistånd, å andra sidan intala bolschevikiskt orienterade finnar att bära avog sköld mot fäderneslandet i händelse av krig mellan Finland och Ryssland. Manifestet innebar därför en brottslig handling, alldeles oberoende av huru pass hotande krigsbrottet var. Angående denna sistnämnda fråga lönar det sig knappast att tvista. Det är nu en gång längre avstånd från Stockholm än från Helsingfors till Petersburg, och för vapenskrammel vid ryska gränsen har man i Finland, såsom naturligt är, också finare öra än i Sverige.

I slutorden till sin bok säger sig Herr Branting hava gripit till pennan för att främja samarbetet mellan Sverige och Finland, för att »underlätta Finlands vända innan det kommit til klarhet med sig själv«. Man är skyldig att tro en man på hans ord. Däremot är det svårt att förstå, att han för ernåendet av detta mål valt det egenomliga medlet att offentligt beskylla den finska rättskipningen för — våld! »Det gives tre men icke fyra jämbördiga kulturstater i Norden« är den slutsats man också på borgerligt håll i Sverige dragit av hans bok. Finland har aldrig gjort avspråk på att i kulturellt avseende bliva jämställt med Skandinavien. Vad Finland däremot enligt finskt förmenande har rätt at fordra, är att bliva erkänt som rättstat, en stat där rättskipningen icke behandlar lagarna som värnlösa ord, vilka fritt få vrängas, där, med ett ord sagt, domarne äro lika genomträngda som Skandinavien's domare av andra domareregeln's upphöjda ord: »Ty skal han så döma Gudz Folek, som han vil stå til svars för honom som Foleket tillhör«. »

Helsingfors, i januari 1925.